

Drie life hacks voor het solidaire contract

In het solidaire contract staan persoonlijke pensioenvermogens centraal. Tussen die vermogens kun je allerlei risico's delen, via leeftijdsafhankelijke toedeling van rendementen en een solidariteitsreserve. Op het eerste gezicht een prima oplossing. Maar kijk je nader dan kom je tot opmerkelijke conclusies. We lichten drie aspecten toe: risicodeling tussen opbouw- en uitkeringsfase, de solidariteitsreserve en risicodeling binnen de uitkeringsfase. Daaruit blijkt dat invaren noodzakelijk is. Pech- en gelukgeneraties dempen niet echt mogelijk is. En de uitkeringsfase niet zo solidair is. Hoe zit dat? En hoe los je dat op?

AGNES JOSEPH, MASTER ACTUARIS ACHMEA PENSIOENSERVICES

Risicodeling tussen de opbouw en de uitkeringsfase

Het solidaire contract kent een collectief beleggingsbeleid over de opbouw- en uitkeringsfase heen. Hierdoor zijn speciale vormen van risicodeling mogelijk. Zo kun je het pensioenvermogen van jongeren voor meer dan 100% aan zakelijke waarden blootstellen. Dit geeft een hoger verwacht pensioen. We noemen dit ook wel het opheffen van de leenrestrictie. Daarnaast kun je ouderen volledig beschermen tegen veranderingen in de risicovrije rekenrente om zo de uitkeringen meer te stabiliseren. Dit gebeurt via het beschermingsrendement. Jong en oud hebben elkaar hiervoor nodig.

Opheffen leenrestrictie kan alleen met voldoende ouderen

Het opheffen van de leenrestrictie voor jongeren brengt het risico met zich mee dat ze een negatief persoonlijk pensioenvermogen krijgen bij een flinke beurscrash. Dat is onwenselijk. De ouderen in het collectief moeten daarom garant staan. Ofwel ouderen zijn nodig om bij zo'n flinke beurscrash de pensioenvermogens van jongeren weer aan te vullen tot minimaal nul euro.

Agnes Joseph

Wetgeving
bijschaven

Perfect beschermingsrendement kan alleen met voldoende jongeren

Aan de andere kant hebben de ouderen ook de jongeren nodig. Namelijk voor het beschermingsrendement. Dat beschermt de hoogte van de uitkering tegen veranderingen in de risicovrije rekenrente. De perfecte bescherming is niet zomaar op de financiële markten te koop. Het verschil in werkelijk behaald rendement en het beschermingsrendement moeten de jongeren in het collectief opvangen.

Invaren en continuïteit nodig voor deze risicodeling

De leenrestrictie kun je niet opheffen met vrijwel alleen jongeren in het collectief. Dit geeft namelijk veel te veel risico voor de enkele oudere. En daar tegenover kun je perfecte beschermingsrendementen niet waarmaken met vrijwel alleen ouderen in het collectief. Om de voordelen van het solidaire contract te behalen, heb je dus direct een groot collectief nodig. Daarvoor moet je bij de start van het nieuwe pensioenstelsel bestaande rechten invaren. Ook is er continuïteit nodig met een voortdurende instroom van genoeg jongeren om deze risicodeling in stand te houden.

Alternatief is beleggingsbeleid in lijn met flexibele regeling

De balans tussen jong en oud moet je dus goed in de gaten houden bij het solidaire contract. Stel dat het fonds niet goed in balans blijkt, dan zijn er gelukkig wel goede oplossingen mogelijk. Je kunt de leenrestrictie niet opheffen en in plaats van perfecte beschermingsrendementen de daadwerkelijk behaalde beschermingsrendementen toekennen. Het beleggingsbeleid is dan in lijn met het flexibele contract.

Solidariteitsreserve

Het solidaire contract kent nog een vorm van risicodeling tussen generaties, namelijk een verplichte solidariteitsreserve. De reserve kun je vullen uit premies en overrendementen (met name jongeren betalen). Of bij invaren ook uit een liggende reserve (iedereen betaalt mee). De reserve kent meerdere

doelen: risicodeling met toekomstige generaties, het dempen van pech- en gelukgeneraties, het delen van niet-verhandelbare risico's en het stabiliseren van uitkeringen.

Pech- of gelukgeneraties kun je niet echt dempen

Achteraf bezien lijken deze doelen echter te ambitieus. Zo laat een recente Netspar studie¹ zien dat je pech- en gelukgeneraties niet echt kan dempen. Dit is ook logisch. Stel dat de rendementen tegenvallen of de levensverwachting stijgt. Dan hebben alle generaties daar last van. De reserve is bovendien zeer beperkt in omvang (minimaal 0% en maximaal 15%). Daardoor kun je niet alles opvangen. Maar de reserve brengt wel complexiteit en herverdelingsvraagstukken met zich mee. Denk aan de situatie waarbij jongeren de reserve nu vullen vanuit premie en ouderen de reserve direct weer meekrijgen voor aanvulling van hun uitkeringen. Natuurlijk worden jongeren later ook ouder, maar of ze dan zelf van die solidariteitsreserve kunnen profiteren is maar de vraag.

Beperkte arbeidsmobiliteit en vrijwillig (bij)sparen

Zo krijg je volgens de conceptwetgeving de reserve niet mee bij een waardeoverdracht. Om van de solidariteitsreserve te kunnen blijven profiteren, moet je dus binnen het pensioenfonds blijven. Dit kan waardeoverdrachten belemmeren. Het is daarom de vraag of een verplichte solidariteitsreserve wel past bij een fonds waar deelnemers vaak korte dienstverbanden hebben. Ook maakt de solidariteitsreserve andere keuzemogelijkheden lastig. Denk aan vrijwillige aansluiting van zzp'ers. Of vrijwillig bijsparen. Is dat wel aantrekkelijk als direct 10% van de premie in een collectieve reserve verdwijnt? De genoemde problematiek is deels omzeilen door de solidariteitsreserve binnen het fondsbeleid zeer klein te houden. Maar dan is de reserve natuurlijk wel (nog) minder effectief. Ook kan de wetgever de regels aanpassen, zodat de reserve indien gewenst toch meekan bij een waardeoverdracht.

Voordelen
solidaire en
flexibel
contract

Risicodeling binnen de uitkeringsfase

In het solidaire contract blijft in de uitkeringsfase het persoonlijk pensioenvermogen centraal staan. Ieder jaar berekenen we de uitkering die hierbij past. Die uitkering is variabel, onder meer afhankelijk van de rente en levensverwachting in ieder jaar. Wat daarbij heel lastig is, is dat een verandering van de rekenrente of levensverwachting voor iedere leeftijd een andere impact heeft op de hoogte van de uitkering. Ook binnen de groep van gepensioneerden.

Gepensioneerden krijgen verschillende aanpassing uitkering

Daardoor krijgt een 70-jarige ieder jaar een andere aanpassing van de uitkering dan een 80-jarige. Het solidaire contract is namelijk zodanig opgezet dat er tussen ieder gepensioneerd leeftijdscohort geen herverdeling tussen vermogens plaatsvindt. Dat lijkt in eerste instantie eerlijk. Maar de aanpassing van de uitkering van een gepensioneerde is daardoor voor iedere leeftijd anders. En dat voelt niet logisch en is lastig uitlegbaar. En in hoeverre zou je dat solidair noemen?

Uitzondering onder strikte (onwenselijke) voorwaarden

Het is via een uitzondering wel mogelijk om alle gepensioneerden in het solidaire contract een gelijke aanpassing van de uitkering te geven. Maar de conceptwetgeving is zo strikt dat je dan moet kiezen voor 100% beschermingsrendement én het niet spreiden van financiële schokken in de tijd in de uitkeringsfase. Maar zijn die voorwaarden wel wenselijk? Gepensioneerden kunnen dan immers niet meer profiteren van een eventuele toekomstige rentestijging. En hebben zo minder mogelijkheden tot het stabiliseren van de uitkering.

Flexibele contract kent meer solidariteit in de uitkeringsfase

In het flexibele contract met collectief variabel pensioen gaat dat anders. Daar staat de uitkering centraal als je eenmaal met pensioen bent. En alle gepensioneerden delen alle risico's met

elkaar. Dit houdt in dat de uitkeringen van gepensioneerden in enig jaar allemaal met hetzelfde percentage worden aangepast, ongeacht de leeftijd en ongeacht het beleggingsbeleid. Binnen de gepensioneerden worden zo pech- en gelukgeneraties wel degelijk gedempt. Je voorkomt individuele fluctuaties, omdat jij nu net toevallig 70, 80 of 95 bent. Een bijzondere conclusie is dus dat het flexibele contract meer solidair is in de uitkeringsfase dan het solidaire contract.

Uitkeringsfase solidaire contract verdient aanpassing in definitieve wetgeving

Het zou beter zijn als de wetgeving voor het solidaire contract wordt aangepast. Door binnen de solidaire premiereregeling in de uitkeringsfase ook de uitkering centraal te zetten als in de flexibele regeling. Of de mogelijkheden tot solidariteit tussen gepensioneerden op een andere manier te verruimen.

Solidaire contract past niet bij elke situatie

Het solidaire contract biedt nieuwe manieren van risicodeling. Bijvoorbeeld het opheffen van de leenrestrictie en een perfect beschermingsrendement. Voorwaarden om hier gebruik van te maken zijn invaren en continuïteit van het fonds. Zo heb je altijd voldoende jongeren en ouderen om de risico's te delen. Daarnaast komt er een verplichte solidariteitsreserve. Die altijd bij het fonds blijft en niet meegaat bij een waardeoverdracht. Dat betekent dat de solidariteitsreserve in de weg kan staan bij korte dienstverbanden of wensen tot vrijwillig (bij)sparen. Tot slot blijkt de uitkeringsfase van het solidaire contract minder solidair dan het flexibele contract. Dat heeft meer onzekerheden voor gepensioneerden tot gevolg. Ofwel tijd om de wetgeving nog wat bij te schaven en het solidaire contract nog meer solidair te maken. ←

¹ 'De voordelen van de solidariteitsreserve ontrafeld', Netspar design 186, Mehlkopf, Pelsner en Bilsen.

Balans
tussen jong
en oud